

В.І. ЧОРНОБАЄВ

УДК 323.342.71

ЗИМА-ВЕСНА 1-2/2010 ГИМАНТАРНИЙ ЖУРНАЛ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У роботі досліджено деякі процеси трансформації українського суспільства, пов'язані з актуальними соціальними проблемами сьогодення. Мета процесу політичної соціалізації особистості – це забезпечення функціонування демократичної політичної системи суспільства.

Ключові слова: трансформація суспільства, соціальний захист, соціалізація особистості.

В работе исследованы некоторые процессы трансформации украинского общества, связанные с актуальными социальными проблемами современности. Цель процесса политической социализации личности – это обеспечение функционирования демократической политической системы общества.

Ключевые слова: трансформация общества, социальная защита, социализация личности.

There are investigated some processes of the Ukrainian society transformation, linked to the actual social problems. The goal of the political socialization is the functioning of the democratic political system of the society.

Key words: transformation of the society, social defense, personal socialization.

У результаті усіх трансформацій, які зазнала за останній час Україна, виокремилися деякі найбільш гострі та актуальні соціальні проблеми. Так, залишається важливою, на жаль, проблема бідності. Різні державні структури, використовуючи статистичні дані, стверджують, що народ наш живе у достатку. В якості прикладу беруть інформацію про ріст доходів на душу населення. Однак, межа забезпеченості в Україні суттєво нижча чим у так званих цивілізованих країнах Заходу. Можемо відзначити, що і при такій межі (за деякими даними 2 долари на день) значна частина населення (а це приблизно 30 відсотків) знаходяться за нею. Ще однією украй важливою проблемою стає проблема пенсійного забезпечення. При існуючій системі пенсія - це виплата за віком. Доволі низький рівень заробітної платні приводить до незадовільного рівня пенсійного забезпечення. Спроби збільшити пенсійний

вік в Україні наштовхуються на суттєвий спротив (як у більшості інших країн).

Для вирішення цих найбільш жагучих проблем необхідно терміново трансформувати усю існуючу соціальну сферу. Головним напрямком цієї трансформації, на нашу думку, повинна стати нова політика доходів, а не нова політика обкладення податками. Безумовно, податкова політика може вивести із тіні частину доходів. Але відчутних зрушень очікувати неможливо. Реформи у оплаті праці - це ядро вирішення вище перелічених проблем. Для цього необхідно зробити три речі. По-перше, законодавчо підняти прожитковий рівень. По-друге, збільшити мінімальну заробітну плату. По-третє, зменшити різку диференціацію у розмірі оплати праці.

Ще одним напрямком суттєвих реформ повинна стати реформа забезпечення життєдіяльності людей. Це реформування

ЖКГ, системи освіти, охорони здоров'я. На ці реформи потрібні суттєві кошти. На цей напрямок, на нашу думку, треба скерувати запозичення міжнародних фінансових установ.

Але треба відзначити, які б перспективні реформи не малювалися вченими-теоретиками та виробниками-практиками, усі вони залишаться на папері, якщо у вирішенні соціальних проблем не буде задіяна рядова людина, не буде включено механізми активної участі особистості у вирішенні цих проблем.

Розглянемо деякі механізми включення людини у політичне життя, а саме, деякі проблеми політичної соціалізації особистості. Безумовно, їх дуже багато, ми визначимося лише з деякими, на наш погляд, украй важливими.

Необхідно відмітити, що у науковій літературі присутні різні думки і погляди на процеси включення особистості у політичне життя. Багато уваги приділяється вивченню специфіки цих процесів у різних державах, на різних етапах їх соціально-політичного життя. Однак, загальним є те, що процес політичної соціалізації вибудовується, у основному, по двом напрямкам. Перший напрямок – це передача новим поколінням традиційних зразків політичної поведінки, іншими словами передача політичної соціалізації може носити консервативні барви, оскільки молодшому поколінню нав'язують норми, зразки поведінки, цінності, притаманні старшим. У якості основних агентів політичної соціалізації особистості виступають такі соціальні інститути як сім'я, школа, учбові заклади, церква та ін.

Другий напрямок політичної соціалізації пов'язаний з отриманням особистістю нових, раніше невідомих політичних знань, усвідомлення нового політичного досвіду. Все це відбувається у процесі участі особистості у політичному житті держави, а також під впливом різних факторів. Обидва ці шляхи політичної соціалізації суттєво переплетені, доповнюють один іншого,

забезпечуючи стабільність політичної системи у цілому. Треба зазначити, що в умовах кризового стану суспільства, при зміні типів політичної культури (в умовах України від конформістської до демократичної політичної культури) виникли суттєві проблеми збереження і передачі демократичної спадщини, цінностей і норм політичної поведінки. Суспільство сьогодні турбує ряд питань, у першу чергу, пов'язаних з тим, щоб лише об'єднати громадян України, Схід і Захід. Що треба зробити, щоб мінімізувати почуття політичної неспроможності, стихійної участі у політичному житті країни?

Як виховати активну життєву позицію, без якої реформувати суспільство неможливо, у значній частині нашого населення? Процес цей багатогранний, реалізовувати його треба комплексно. Але, на наш погляд, потрібно виокремити деякі найбільш актуальні задачі у політичній соціалізації особистості. Насамперед це вплив на суспільне життя засобів масової інформації.

В умовах розвитку інформаційних технологій, рядом провідних фахівців-політологів простежується думка про так звану ідею "медіації" суспільства, яка визначає посилення комунікативного начала різних сфер життя соціуму, у тому числі і політичного. Не викликає сумніву, що зростає роль масових комунікацій як основної, базової структури, яка забезпечує системне використання соціальної інформації за допомогою технічних засобів з метою утвердження у суспільній думці фундаментальних (за визначенням правлячих еліт) цінностей шляхом активного впливу на аксіологічні орієнтації, оцінки, уяви людей. Таким чином, необхідно через ЗМІ відкоригувати існуючі у суспільстві протягом кількох десятиліть цінності. Феномен цінностей - це доволі складна система, це фундаментальні ментальні образи, абстрактні ідеали, існуючі персональні орієнтири, з якими особистості і соціальні групи позиціонують себе у

суспільстві. Трансформація цінностних орієнтацій - це процес ліквідації попередніх, домінуючих у суспільстві цінностей і формування нової системи цінностей, яка стане фундаментом нової культури і нового менталітету особистості. У західній політичній науці підкреслюють необхідність формування так званих “консенсусних” цінностей. У зв’язку з тим, що саме ЗМІ генерують соціальну пам’ять та задають соціальний сенс сучасним політичним процесам, вони конструюють соціальну реальність, програмують політичну поведінку особистості. І це зрозуміло. Перехід суспільства до іншого стану відбувається, значною мірою, через процес дезінтеграції та дезорганізації суспільних груп і політичних інститутів, загубленість особистісної ідентифікації з попередніми соціальними структурами, цінностями і нормами життя, руйнування культурних, суспільних зв’язків. Аналіз показує, що інформаційна політика українських ЗМІ не сприяє формуванню у населення у цілому та у особистості зокрема, соціально-позитивних цінностей. Суспільна думка часто формується під впливом негативної інформації, руйнації загальнонародських цінностей та культивуванні ідей споживацтва. Проблема визначення “консенсусних” цінностей у ЗМІ не обговорюється, оскільки вважається, що цей процес не актуальний для України. Для нашого суспільства характерні процеси “вестернізації”, а саме, насадження західних демократичних цінностей, а також “девестернізації” - збереження національної ідентичності, самобутності. Однак, сучасна аксіологічна система українського суспільства як було зазначено вище, не має цілісного характеру. Історія розвитку суспільства переконливо показує, що суспільство не може реформуватися і розвиватися, не маючи загальних стратегічних цілей, без ідеалів, об’єднуючих особисті інтереси в одну, єдину систему. Також суспільство не може багато часу базуватися, як це в Україні протягом двох десятиліть, на суперечній, а інколи

діаметрально протилежній, системі цінностей.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити деякі висновки. Українське суспільство все ще знаходиться у процесі визначення аксіологічних цінностей. Для сучасного українського суспільства характерні протиріччя, майнова і соціальна диференціація, що приводить до “розмиву” цінностей, відсутності цінностної системи, яку б визнавало більшість населення у якості основи життєдіяльності.

Формування позитивної, сталої цінностної системи - це першочергова задача існуючої влади, тому що побудова особистої системи цінностей утруднена відсутністю єдиної аксіологічної системи. Держава мусить побудувати грамотно і чітко визначену державну інформаційну політику, яка б сприяла формуванню цінностних орієнтирів як для суспільства, так і для особистості. Свобода преси, ЗМІ може бути обмежена тільки знаннями, істиною і відповідальністю, а не цензурою і владою.

Науковому потенціалу України, політикам і суспільним діячам необхідно серйозно підійти до процесу визначення поняття “консенсусу” цінностей сучасного суспільства. Без цього визначення та механізму впровадження їх у життя, входження України в глобалізований світ виявляється вкрай проблематичним.

Підтвердженням цієї думки може бути те, що в Україні, як у інших державах колишнього СРСР, за останні роки гостро постала проблема ресоціалізації. Процес ресоціалізації особистості - це не тільки заповнення нових соціальних ніш, а, в першу чергу, перевивчення того, що було раніше у дитячому і юнацькому віці засвоєно, що складало фундамент цієї особистості. Як відзначалося вище, ці процеси вкрай утруднені, оскільки нові демократичні цінності, у тому числі і консенсусні, хоча і мають офіційний статус, у силу різних причин (і ідеологічних також), на жаль, у повній мірі не систематизовані, не

передаються ефективно і адекватно від існуючої політичної системи до особистості.

На нашу думку, все ж головна проблема політичної соціалізації особистості лежить не в ідеологічній, а в меркантильній площині. Ніякі ідеї сьогодні для значної частини нашого населення не уявляються домінуючими цінностями. Ми маємо справу з “атомізованими” суб’єктами, які з задоволенням займаються модернізацією приватної оселі, городу і не цікавляться проблемами політичного життя, поки політичні процеси не торкаються їх особисто. В Україні насаджується так звана “ідеологія успіху”, яка приводить до деполітизації особистості. Світова практика засвідчує, що соціальні групи і спільноти, об’єднані за біологічними, матеріально-фінансовими та іншими меркантильними чинниками або з метою виживання і самозахисту навряд чи зможуть сформувати політичну націю, не стануть фундаментом розвиненого громадянського суспільства. Тому “суспільством успіху”, і це визнають представники політичної еліти в Україні, набагато легше керувати, воно піддається різним політичним технологіям. Але таке суспільство у часи системної кризи не спроможне до мобілізації і саморегуляції. Воно не сприяє і не готово іти на “непопулярні” рішення, особливо ті, які виходять за межі їх особистих уявлень.

Також може зробити висновок, що криза українського суспільства носить не тільки ідеологічний або ціннісний характер, але і інституційний. А саме, втративши таку державу, наше суспільство не спромоглося напрацювати нового індивіда, його нові потреби та зміст його життя. За роки незалежності Україна наша політична еліта не змогла подолати існуючу аморфність суспільства у цілому і особистості зокрема. Кожен інститут влади (державний або суспільний) працює в основному на себе, використовує свої можливості для задоволення корпоративних інтересів.

Можна зробити висновок, що мета процесу політичної соціалізації особистості – це забезпечення функціонування демократичної політичної системи суспільства, у тому числі при зміні політичних еліт у владі, виховання громадянина, який буде самостійно приймати важливі рішення, не будесприяти політичній кон’юктурі і конформізму у політичному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Годман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, 1996. –с.210.
2. Чихарев И.А. Масштабы и ритмы демократизации// Полис. №2009 №3
3. Проблемы идентичности в мультикультурном пространстве// Полис. №4 –2008